



เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะในการนิเทศของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ความหมายของการนิเทศการศึกษา และทักษะในการนิเทศการศึกษา ดังนั้น การที่จะทราบว่าศึกษานิเทศก์ควรมีทักษะอะไร มากน้อยแค่ไหน ในการนิเทศจึงจำเป็นต้องศึกษา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ดังต่อไปนี้

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

ได้มีนักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันไปบ้างก็ในรายละเอียดปลีกย่อย ดังนี้

ไวส์ (Wiles) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า ... "การนิเทศการศึกษาคือการแนะนำซึ่งกันและกัน การวางแผน การปรึกษาหารือร่วมกัน และเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือร่วมมือกันมากกว่าการใช้อำนาจสั่งการ เพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น" (14:6)

เบอร์ตัน และ บรูดเนอร์ (Burton and Brueckner) กล่าวว่า...การนิเทศการศึกษาคือเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญ ที่จะช่วยให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญของงามและพัฒนาการแก่เด็ก" (15:11)

กู๊ด (Good) กล่าวว่า ... การนิเทศการศึกษา คือความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ เสนอการศึกษาในการแนะนำครูหรือผู้อื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้วิธีปรับปรุงการสอน หรือการให้การศึกษา การนิเทศการศึกษาช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือและปรับปรุงเนื้อหาของการสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน และช่วยเลือกและปรับปรุงการประเมินผลการสอน (16:539)

ลาโรช บัวศรี ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า ... การนิเทศการ

กาการศึกษา หมายถึง การช่วยเหลือ ดูแล และตรวจแนะนำ สนับสนุน เพื่อให้งานฝ่ายวิชาการ
ในโรงเรียน หรือแต่ละสายงานได้เกิดผลดี การนิเทศการศึกษาไม่เกี่ยวกับการบังคับบัญชา
แต่ประการใด แต่เป็นการแนะนำโดยแท้ และเป็นการแนะนำช่วยเหลืออย่างเปิดเผย (17:68)

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษา ตามที่กล่าวข้างต้นพอสรุป
ได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึงความพยายามของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา
ในอันที่จะให้ความช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุน และให้ความร่วมมือในการปรับปรุงงานด้านการ
เรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญ
ของงานและพัฒนาการแก่ผู้สอนและผู้เรียน

ทักษะในการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นงานที่ต้องใช้ความพยายามอย่างมาก เพราะเป็นการทำงาน
ร่วมกับคน เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์ต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงทฤษฎี และ
การปฏิบัติให้สัมพันธ์กัน เพื่อให้การดำเนินงานประสพผลดี การที่จะให้ทฤษฎีและการปฏิบัติบังเกิด
ผลอย่างจริงจัง ศึกษานิเทศก์จำเป็นจะต้องมีความรู้พื้นฐานและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อปรุงแต่ง
ระเบียบวิธีและการดำเนินงานนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

แคทซ์ (Katz) ได้เสนอทักษะในการนิเทศการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ

1. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill)
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill)
3. ทักษะด้านคตินิยม (Conceptual Skill) (18:15-16)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) หมายถึงความเข้าใจและความ
สามารถในกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิธีการ กระบวนการการดำเนินการ
หรือเทคนิค ทักษะทางด้านเทคนิคนี้จะครอบคลุมถึงความรู้ ความชำนาญพิเศษ ความสามารถเชิง
วิเคราะห์ในสาขาวิชานั้น ๆ และความคล่องแคล่วในการใช้มือและเทคนิควิธีการในศาสตร์เฉพาะ
อย่าง (10:9-10) เช่น

- รู้จักการ อ่าน เขียน พูด ฟัง (Reading, Writing, Speaking, Listening)
- จัดลำดับ เรื่องเป็น (Outlining)

- สาธิตได้ (Demonstrating)
- เขียนแผนภูมิและวาดภาพได้ (Graphing, Sketching)
- คำนวณเป็น (Computing)
- เป็นประธานในที่ประชุม (Chairing a Meeting) (18:16)

สำหรับทักษะด้านเทคนิคนี้ ภิญโฑ สาธิต มัความเห็นสอดคล้องกับความเห็นของ แคทซ์ (Katz) ว่า ...ในการนิเทศการศึกษา ผู้นิเทศจะต้องมีความชำนาญ หรือความสามารถในทางเทคนิค (Technical Competence) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการใช้ความรู้ต่าง ๆ วิชาการต่าง ๆ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน เพื่อแนะนำให้ผู้คลากรที่เกี่ยวข้องใช้สิ่งเหล่านี้ได้ (19:416) และ วินัย เกษมเศรษฐ ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันคือ ... ศึกษาพิเศษ จะต้องมิตักษะในทางเทคนิค (Technical-managerial Skills) ซึ่งได้แก่ทักษะในด้านการเงินและบัญชี การจัดหา (การซื้อและการจ้าง) งานบริหารบุคคล ระเบียบสารบรรณ การจัดระบบงาน (7:53) เป็นต้น นอกจากนี้ วินัย เกษมเศรษฐ ยังได้เสนอทักษะเกี่ยวกับเทคนิคไว้อีกทักษะหนึ่ง คือ ... ทักษะในทางการศึกษา (Technical-educational Skills) ซึ่งเป็นทักษะในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาของหลักสูตรและของวิชา เช่น ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ (7.55)

ส่วน ไวส์ (Wiles) ไม่ได้กล่าวถึงทักษะในด้านเทคนิคโดยตรง แต่ได้เสนอทักษะอื่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทักษะด้านเทคนิค คือ ทักษะในการประเมินผล (Skill in Evaluation) (14:18) ซึ่งผู้ประเมินจะต้องมีเทคนิคในการประเมินผลจึงจะทำให้ผลของการประเมินเป็นไปอย่างถูกต้อง

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) หมายถึง ความสามารถของศึกษานิเทศก์ที่จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) ในฐานะสมาชิกภายในกลุ่ม และสามารถในการสร้างความพยายามร่วมกันให้เกิดขึ้นคณะทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มีความหมายตรงกันข้ามกับทักษะด้านเทคนิค กล่าวคือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นการทำงานกับคน (Working with People) ส่วนทักษะด้านเทคนิคเป็นการทำงานกับสิ่งของ (Working with Things) (10:10) เช่น

- ความเข้าอกเข้าใจ (Empathizing)
- การรู้จักสัมภาษณ์ (Interviewing)

- การรู้จักสังเกต (Observing)
- การรู้จักนำการอภิปราย (Leading Discussions)
- สามารถสะท้อนความรู้สึกและความคิดออกมา (Reflecting Feelings and Ideas)
- การมีส่วนร่วมในการอภิปราย (Participative Discussions)
- การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) (18:16)

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์นี้ นักการศึกษาส่วนมากมีความเห็นตรงกันว่า ในการนิเทศ การศึกษา ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นสื่อนำไปสู่ความสำเร็จของงาน การนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ต้องทำร่วมกับคน

ภิญโญ สาธร ได้เสนอว่า ในการนิเทศการศึกษา ผู้นิเทศจะต้องมีความชำนาญ หรือ ความสามารถในทางมนุษยสัมพันธ์ (Human-Relation Competence) ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเข้ากับคน รู้ว่าจะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไร และเข้าใจหลักหรือทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ (19:416)

วินัย เกษมเศรษฐ์ ให้ความเห็นว่า ... ในการนิเทศการศึกษา ศึกษานิเทศก์จะต้อง มีทักษะในการครองคน (Human-managerial Skills) คือทักษะในการกระตุ้นหรือจูงใจ ให้คนทำงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบ การติดต่อประสานงาน การแสดงสภาพผู้นำ การรู้จัก ประณีประนอม การสร้างขวัญ (7:54) เป็นต้น ซึ่งทักษะในการครองคนนี้ก็คือทักษะในด้าน มนุษยสัมพันธ์นั่นเอง

ไวส์ (Wiles) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับ แคทซ์ (Katz) ภิญโญ สาธร และ วินัย เกษมเศรษฐ์ กล่าวคือ ... ศึกษานิเทศก์ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Skill in Human Relations) คือ ความเป็นมิตร เป็นคนร่าเริงและยิ้มแย้มเสมอ จำชื่อเรียกชื่อบุคคลได้ถูกต้อง สนใจในงานอดิเรกและความเป็นอยู่ของครู เป็นคนคบง่าย และให้การต้อนรับ หลีกเลี่ยงการใช้ อภิลิทธิ สุภาพนุ่มนวล ถ้าได้รับการขอร้องต้องรับทันที รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเพื่อประกอบ การตัดสินใจ ให้คำยกย่องชมเชยโดยไม่ปิดบัง ไม่หลีกเลี่ยงการให้คำแนะนำหรือให้ครูคิดเองและ ตัดสินใจเอง เมื่อมีความขัดแย้งให้หมุ่คณะต้องหาทางแก้ไข ถ้ามีปัญหาไม่ลงรอยกันต้องหาทาง ประณีประนอมให้เข้าใจกัน (14:13-18) นอกจากนี้ ไวส์ ยังได้เสนอทักษะอื่นที่มีความจำเป็น

ในการนิเทศการศึกษาอีก คือ ทักษะในด้านความเป็นผู้นำ (Skill in Leadership) ทักษะในด้านการบริหารบุคคล (Skill in Personnel Administration) และทักษะในด้านกระบวนการหมู่พวก (Skill in Group Process) (14:13-18) ซึ่งทักษะทั้งสามนี้มีส่วนสัมพันธ์กับทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างดี

ทักษะด้านคตินิยม (Conceptual Skill) หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นภาพรวมทั้งหมดขององค์การ กล่าวคือ สามารถที่จะมองเห็นว่างานด้านต่าง ๆ ภายในองค์การนั้นขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกันอย่างไร และการที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วน จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ โดยทั้งหมดอย่างไร ศึกษานิเทศก์จะต้องมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ภายในองค์การของตน และสามารถปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อความก้าวหน้าขององค์การโดยส่วนรวม (10:10-11) เช่น

- การมองเห็นภาพพจน์โดยส่วนรวม (Visualizings)
- การวิเคราะห์ (Analyzing)
- การวินิจฉัย (Diagnosing)
- การรู้จักสังเคราะห์ (Synthesizing)
- การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ (Criticizing)
- การรู้จักถามคำถาม (Questioning) (18:16)

ทักษะด้านคตินิยม (Conceptual Skill) นี้ นอกจาก แคชแล้ว ยังไม่ผู้ใดกล่าวไว้ตรงประเด็นนัก มีแต่ทักษะอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น

วิญญู สาธร ได้เสนอว่า ... ผู้นิเทศการศึกษาต้องมีความชำนาญหรือความสามารถในการบริหารงาน (Administration Competence) หมายถึงความสามารถในการบริหารงาน จัดการ สั่งการให้ครูทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของหน่วยงานได้ (19:416) และมีส่วนใกล้เคียงกับทักษะในการสร้างความคิด (Speculative-creative Skills) ของ วินัย เกษมเศรษฐ ซึ่ง เป็นทักษะในการคาดคะเนล่วงหน้า ในลักษณะที่สามารถทำให้องค์การปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้อย่างสมบูรณ์ และมีบริการสนองความต้องการได้ ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (7:56)

เมื่อพิจารณาทักษะของศึกษานิเทศก์ตามทฤษฎีของ ไวส์ (Wiles) วิญญู สาธร

วินัย เกษมเศรษฐ และ แคทซ์ (Katz) ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ทักษะตามทฤษฎีของ แคทซ์ (Katz) และ ภิญญา สาธร์ มีลักษณะใกล้เคียงกันมาก ต่างกันเพียงทักษะเดียว คือ ของแคทซ์ เป็นทักษะด้านคตินิยม (Conceptual Skill) ส่วนของ ภิญญา สาธร์ เป็น ความสามารถในการบริหารงาน (Administration Competence) ถ้าพิจารณาอย่างละเอียด ถัดกันแล้ว จะเห็นว่า ในการที่จะบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้บริหารจะต้องมีทักษะ ด้านคตินิยมเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ทักษะทั้งสองเป็นทักษะอันเดียวกันนั่นเอง ส่วนทักษะตามทฤษฎีของคนอื่น นอกจากจะแบ่งทักษะเหลื่อมล้ำ (Over lapping) กันแล้ว ยังมี บางทักษะ เน้นหนักไปทางด้านกำรบริหาร เช่น ทักษะในด้านการบริหารบุคคล (Skill in Personnel Administration) เป็นต้น ซึ่งศึกษานิเทศก์จะใช้ทักษะด้านนี้น้อยมาก ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาทักษะตามทฤษฎีของ แคทซ์ (Katz) ทั้งสามประการตามที่ กล่าวแล้ว เพราะ เห็นว่าเป็นทักษะที่เหมาะสมสำหรับศึกษานิเทศก์เป็นอย่างยิ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะในการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์นั้น ยังไม่ได้มีการศึกษา วิจัยกันอย่างจริงจัง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีแต่การวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศทั่ว ๆ ไป และ การวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์เท่านั้น ซึ่งมีดังนี้

ถวิล วรรณปะ เก ที่ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ประถมศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานกำรประถมศึกษา จังหวัด พบว่าศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าศึกษานิเทศก์ควรมี ทักษะที่จำเป็น 5 ประการคือ ทักษะด้านความเป็นผู้นำ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านกระบวนการ ทุ่ม่พวก ทักษะด้านบริหารบุคคล และทักษะด้านการประเมินผล และเกี่ยวกับทักษะด้านความเป็น ผู้นำ ปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารมีความคิดเห็นด้วย แต่ครูประถมศึกษามีความคิดเห็น ไม่แน่ใจ (20:124)

✓ วิระชาติ นึกสอน ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์จังหวัด ในความคิดเห็นของครูใหญ่และครูผู้สอน พบว่า ครูใหญ่และครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์จังหวัด ในด้านการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านมีความรู้เกี่ยวกับงานด้านวิชาการ จุรการและบริหารบุคคล มีความรู้ ความเข้าใจ

เกี่ยวกับหลักการ นโยบายและแผนงานนิเทศของหน่วยงานทุกระดับ มีความสามารถในการวางแผนงานและโครงการนิเทศ มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา เป็นอย่างดี มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่จะนิเทศ สามารถประเมินผลการปฏิบัติงานของครูได้อย่างสม่ำเสมอ รู้จักใช้หลักจิตวิทยาในการปฏิบัติงาน เป็นผู้มีความรู้และยึดหลักการประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานแบบประชาธิปไตย เป็นผู้มีความสนใจในงานวิชาการมากกว่างานด้านอื่น ๆ (21:79)

วิจิตร อนุรักษ์พันธุ์ ทำการวิจัย เรื่อง การสำรวจคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัด ได้ศึกษาคุณลักษณะ 10 ประการของศึกษานิเทศก์คือ ... ความเป็นผู้นำ แบบประชาธิปไตย การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ เทคนิคในการพูด การประเมินผลงาน ความคิดริเริ่ม การเป็นนักวิจัย ความยุติธรรม การสาธิตการสอน และเทคนิคในการนิเทศการศึกษา พบว่าศึกษานิเทศก์หญิง มีความรับผิดชอบสูงกว่าชาย ศึกษานิเทศก์กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี มีการประเมินผลงานสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุ 40 ปี และสูงกว่า ศึกษานิเทศก์ที่เป็นศึกษานิเทศก์มานานไม่เท่ากัน มีคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์แตกต่างกัน และศึกษานิเทศก์ที่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี มีคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ การประเมินผลงาน และด้านการเป็นนักวิจัย สูงกว่าศึกษานิเทศก์วุฒิปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี (22:42-43)

สาย ภาณุรัตน์ ได้กล่าวถึงศึกษานิเทศก์เอาไว้ว่า ... งานส่วนใหญ่ของศึกษานิเทศก์คือทำงานกับครู ไม่ใช่ทำงานกับนักเรียน แต่ผลผลิตของศึกษานิเทศก์จะออกมาที่นักเรียน ผู้ปกครอง องค์การส่วนย่อย ศึกษานิเทศก์ควรมีทักษะ 5 อย่าง คือ ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะในด้านการบริหาร ทักษะในการมีมนุษยสัมพันธ์ ทักษะในกระบวนการหมู่พวก ทักษะในด้านการประเมินผล และนอกจากนี้ศึกษานิเทศก์ควรมีความรู้ 2 อย่าง คือ รู้เกี่ยวกับตนเอง และรู้งานในหน้าที่ งานที่เกี่ยวกับการศึกษา ศึกษานิเทศก์ควรมีคุณสมบัติและทักษะเหล่านี้ได้จะต้องขวนขวายหาความรู้ใส่ตัว อยู่เสมอ ให้มีประสบการณ์ และมีคุณวุฒิ (23:10-11)

สำหรับ สุรินทร์ สรลิริ ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ... ผู้ที่จะเป็นศึกษานิเทศก์ต้องมีลักษณะดังนี้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความเข้าใจในกระบวนการหมู่พวก มีไหวพริบดี มีวาจาอ่อนหวาน มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม และควรมีทักษะดังนี้ ทักษะในการเป็นผู้นำ ทักษะในการทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะในกระบวนการหมู่พวก ทักษะในการบริหารบุคคล ทักษะในการประเมินผล (24:79)

จะเห็นได้ว่า สาย ภาณุรัตน์ และสุรินทร์ ศรีศิริ มีความคิดเห็นในเรื่องคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวกับทักษะตรงกัน

ประชุมสุข อาชาวำรุง แสดงความคิดเห็นเอาไว้ว่า ... ศึกษานิเทศก์ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. ต้องมีความสามารถปลูกฝัง เป็นญาติดี เพื่อทำงานร่วมกับครูแต่ละคน
2. ต้องสามารถทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไว้วางใจตน
3. ต้องเป็นผู้ที่เข้าใจผู้อื่น และตั้งใจทำงานจริง
4. ต้องเป็นคนเปิดเผย ไม่มีอุปาทาน
5. ต้องสามารถแนะนำให้นำไปแก้ปัญหาได้
6. ควรมีความอดทน ตั้งใจ และต้องสามารถทำงานได้โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ด

เหนื่อย จนกว่าจะได้รับผลที่ต้องการ

7. ควรเป็นผู้ชัดเจนในการสอนอย่างได้ผลดี
8. ทำให้เป็นผู้เชื่อถือได้ของกระทรวง คณะครูและเพื่อนร่วมงาน
9. ปฏิบัติหน้าที่การงานและปฏิบัติต่อหมู่คณะด้วยใจรักอาชีพ
10. เข้าใจพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และระหว่างครูกับครูใหญ่
11. รู้จักเคารพวิทยุฒิ ความชัดเจน ตำแหน่งและยศ แต่ไม่ละโอกาส ที่จะช่วยเหลือ

บุคคลอื่นทุกชั้น ทุกวัย และทุกตำแหน่ง

12. พยายามพากเพียรที่จะปรับปรุงสมรรถภาพของตนเองให้ดีขึ้น
13. เป็นผู้กว้างขวางต่อผู้อื่นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
14. ไม่ละโอกาสที่จะทดลองความคิดใหม่ ๆ
15. ยินดีรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ตั้งใจที่จะเรียนรู้จากผู้อื่น
16. ให้คำชมเชยแก่ผู้ที่ควรได้รับชม
17. ควรยกย่องชมเชย เมื่อจะเป็นประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
18. ให้ข้อเสนอแนะตามความเป็นจริงและจากการสอบถาม
19. ปรับปรุงความคิดทั่ว ๆ ไป ให้ใช้ได้กับสถานการณ์เฉพาะเรื่อง
20. เอาใจใส่ค้นหาเหตุของปัญหายุ่งยากต่าง ๆ (25:24-27)

ฮิกส์ (Hicks) ได้ส่งแบบสอบถามไปตามครูเกือบ 700 คน เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ว่าควรเป็นอย่างไร ผลปรากฏว่า ... ต้อง เป็นคนรู้จักปรับตัว

รู้จักยึดหยุ่นในการทำงาน ต้อง เป็นคนรู้จักหลักในการร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่น ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการนิเทศการศึกษา เป็นคนรู้จักคิดอย่างฉลาด รู้จักคิดทั้งแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ ต้อง เข้าใจสิ่งที่ผ่านมาแล้ว เพื่อนำไปเป็นสาเหตุในการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาในโอกาสต่อไป (26:7-8)

✓ สำหรับ กรินน์ (Gwynn) ได้กล่าวไว้ว่าศึกษานิเทศก์ควรมีลักษณะดังนี้ ... มีความเข้าใจเด็กและครู มีมนุษยสัมพันธ์เพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรู้เชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน มีความรู้เชี่ยวชาญในวิธีสอนต่าง ๆ และมีศิลปะในการถ่ายทอดดี เป็นผู้ประสานงานดี มีความรู้ในทางงานวัดผลและประเมินผลการศึกษา รู้จักส่งเสริมหรือสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงาน มีความเป็นกันเองกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในการวางแผนงาน การปรับปรุงหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอนเป็นอย่างดี ต้องมีความคุ้นเคยกับระบบการบริหารของโรงเรียนกับครูนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่น (27:27-33)

✓ ส่วนลอนสเดล (Lonsdale) ได้ทำการค้นคว้า ศึกษา วิจัย พบว่า คุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ควรมีดังนี้ ... มีความรู้ดี เช่น ด้านการสอน ด้านจิตวิทยาและการถ่ายทอด มีความอดทน มีมนุษยสัมพันธ์ เข้าใจผู้อื่น รู้จักปรับปรุงตนเอง (28:204-205)

✓ สเปนเซอร์ (Spears) เสนอแนะว่า คุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ควรมีดังนี้ ... มีความสนใจต่อบุคคลอื่น มีความยุติธรรม พบปะติดต่อได้ง่าย ยอมรับนับถือบุคคลอื่น มีความถ่อมตน มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเป็นผู้นำ มีทักษะต่าง ๆ เหมือนอย่างครู มีความรู้ทางจิตวิทยา การศึกษา มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้สึกสนุกในการทำงานในหน้าที่ มีจิตใจกว้างขวาง เป็นนักฟังที่ดี มีทัศนคติในอันที่จะช่วยเหลือผู้อื่น (29:163-165)

สมาคมการจัดการแห่งชาติ (The National Management) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษารวบรวมถึงสาเหตุที่ผู้นิเทศต้องประสบความล้มเหลวในการปฏิบัติงาน ผลจากการวิจัยพบว่า มีจุดบกพร่อง 6 ประการด้วยกันคือ

1. มีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานไม่ดีพอ เข้ากับผู้ร่วมงานไม่ได้
2. ไม่ปรับปรุงตนเอง เช่น ขาดความคิดริเริ่ม มีความร่วมมือไม่คงที่ ไม่ตั้งใจ
แน่วแน่
3. ขาดความเข้าใจในการบริหารงานบางส่วน บางจุด

- งาน
4. ขาดความตั้งใจที่จะใช้เวลาเท่าที่จำเป็นและความสามารถในการที่จะปรับปรุงงาน
 5. ขาดทักษะในการวางแผนและจัดระบบงาน
 6. ขาดความสามารถที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ (30:18-19)

จากทัศนะของนักการศึกษา เกี่ยวกับคุณลักษณะของศิษยานุศิษย์ เท่าที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า ทุกท่านมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ แต่จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปบ้าง เฉพาะในส่วนปลีกย่อยเท่านั้น และที่มีความคิดเห็นตรงกันมากที่สุด ก็คือศิษยานุศิษย์ควรมีทักษะในการนิเทศการศึกษาในทุก ๆ ด้านตามที่กล่าวมาแล้ว



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย